

სუფრული ლექს-სიმღერები ლიტერატურასა (ზაირონი, ალექსანდრე ჭავჭავაძე
და მუსიკაში (ბეთჰოვენი, ვერდი)

თინათინ სიხარულიძე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

tikosikh@gmail.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2022.811>

„სუფრული ლექს-სიმღერების“ წარმოშობა დაკავშირებულია ჯერ კიდევ ანტიკურ ეპოქასთან და გულისხმობდა სასმელის მიღებასთან ერთად მხიარულ სიმღერასაც. ცნობილმა პოეტმა ალკეოსმა პირველმა შექმნა „სუფრული სიმღერები“, ანუ სკოლიონები, რამდენადაც, ალკეოსი ეძებდა „წამალს“ პოლიტიკურ ასპარეზზე დამარცხების გამო მოძალებული სევდის გასაქარვებლად, ღვინოში თავდავიწყება ერთგვარად სასოწარკვეთილებისაგან გათავისუფლებასაც ნიშნავდა. „სუფრული სიმღერები“ პოპულარული იყო ქრისტიანობის გავრცელებამდე ევროპაში, როდესაც არაზნეობრივად იქნა მიჩნეული თრობა-ლოთობა და მისი აპოლოგია. XVIII საუკუნის შუა წლებიდან რევოლუციებისა და გართულებული სოციალ-პოლიტიკური მოვლენების გამო ევროპაში თანდათანობით მიმდინარეობს სწრაფვა სასმელის მეშვეობით თავდავიწყებისაკენ, რასაც ხელი შეუწყო XVIII საუკუნის დასასრულს საფრანგეთში, პარიზში “Société des observateurs de l’homme შექმნამაც, რომელშიც ფართო ადგილი დაეთმო მგრძნობელობას და თრობას. ამ დროისათვის ჩნდება ე.წ. „სუფრული ლექს-სიმღერები.“

შოტლანდიური ხალხური ლექს-სიმღერების თემამ განვითარება ჰპოვა ცნობილ ინგლისელ პოეტებთან და ევროპელ კომპოზიტორებთან. ეს განსაკუთრებით გახდა პოპულარული ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენის შოტლანდიური ლექს სიმღერების კრებულის (1818 წელს გამოქვეყნდა ედინბურგში, ხოლო 1822 წელს გერმანიაში) გამოსვლის შემდეგ. კრებული განკუთვნილი იყო მუსიკალური ნაწარმოებებისათვის. მასში შევიდა რამდენიმე „სუფრული სიმღერაც“. ერთ-ერთი მათგანი, ბეთჰოვენის ““Music, Love and Wine“ (ტექსტი უილიამ სმიტისა) ითარგმნა სხვადასხვა ენაზე და ერთ-ერთ პოპულარულ სიმღერად იქცა ევროპაში. ალბათ, ამიტომ ჯ.ვერდის ოპერა „ტრავიატას“ დასაწყისი ბალ-მასკარადის სცენაში გაიღვავებს ასევე „სუფრული სიმღერაც“. აღნიშნული ოპერის ლიბრეტო ეკუთვნის იტალიელ ფრანჩესკო მარია პიავეს, თუმცა ლიბრეტოს შექმნის წესებით ხშირად გათვალისწინებული იყო სხვადასხვა ნაწარმოებთა კომპლილაცია, რომელიც შეესატყვისებოდა მუსიკალური ნაწარმოების თემას. „ტრავიატა“ შეიქმნა ალექსანდრე დიუმას (შვილის) იმ დროისათვის

პოპულარული ნაწარმოების „ქალი კამელიების“ მიხედვით და დაიდგა ვენეციაში ცნობილ „ლა ფენიჩეს“ საოპერო თეატრში 1853 წლის 6 მარტს. ბეთჰოვენის კრებულში შესულმა ლექსმა (“Oh, Had My Fate Been Join'd With Thine”), რომლის ავტორიც იყო ბაირონი (1788-1824) და ვერდის ოპერა „ტრაჯიკის“ ბალ-მასკარადის სცენაში გაჟღერებულმა „სუფრულმა სიმღერამ“ დაგვანტერესა თვით ბაირონის შემოქმედების კვლევის პროცესთან დაკავშირებით. ამდენად იქნა შესწავლილი „სუფრული სიმღერები“: “Oh, Had My Fate Been Join'd With Thine” და “Fill The Goblet Again”.

ლექსში: “Oh, Had My Fate Been Join'd With Thine” პოეტი გამოხატავს თავის განცდებს შეყვარებულთან დაშორების გამო, ხოლო მასთან მიჯაჭვას ადარებს სასმელთან შეჩვევას. ღვინო იძლევა სითბოს, რის საშუალებითაც განსხვავებულად აღიქმება გარემო. ამ დროს ადამიანი ყველაფერს ივიწყებს და რაც მის გარშემოა უკეთესად ეჩვენება. იმ პოლიტიკური პერიპეტეიების გამო, რომელიც მძაფრად განიცადა ბაირონმა (და რაც გახდა საბაზი შემდგომ მის მიერ ინგლისის სამუდამოდ დატოვებისა), პოეტის სულში დაისადგურა უიმედობამ სასოწარკვეთილებამ მიჯნურისა და მეგობრისაგან ღალატის გამო. ერთადერთ შვებას პოეტი ჰპოვებს თავდავიწყებაში.,

ჩვენთვის საყურადღებო აღმოჩნდა მეორე ლექსი “Fill The Goblet Again”, რომელიც, სუფრული ინტონაციის გარდა ღრმად ფილოსოფიურ კონტენტს შეიცავს. აღნიშნული ლექსი გამოქვეყნდა 1809 წელს და მოკლე ხანში ის ითარგმნა სხვადასხვა ენებზე, მათ შორის რუსულ ენაზეც. მმოცემული ლექსის რუსული თარგმანი ნ.ვ.გერბელის მიერ 1874 წელს გამოცემულ ლორდ ბაირონის რუსული თარგმანების კრებულის I ტომში და განთავსებულია „წვრილ-წვრილი ლექსებით“ დასათაურებულ IV განყოფილებაში. ლექსი თარგმნილია ვ.ზოტოვის მიერ და რუსულად ეწოდება «ЗАСТОЛЬНАЯ ПЕСНЯ».

აღნიშნული პერიოდისათვის რუსულ მთარგმნელობით სივრცეში ძალზე პოპულარული იყო შუალედური ენიდან (მაგ: ფრანგულიდან) თარგმნა. ჩვენთვის უცნობია საიდან თარგმნა ვ.ზოტოვმა ბაირონის ეს ლექსი.

თარგმანმცოდნე გ. გაჩეჩილაძე („მხატვრული თარგმანის თეორიის შესავალი“) ცდილობს ხაზი გაუსვას იმ გარემოებას, რომ რუსული თარგმანების ეპოქაში მიმდინარეობდა ბრძოლა ხელოვნების ორ კონცეფციას შორის: ხელოვნება ხალხისათვის და ხელოვნება ხელოვნებისათვის [გაჩეჩილაძე, 1966:38].

ა.ფეტის მეთოდით მიზანშეწონილი იყო სიტყვასიტყვითი თარგმანი რის შედეგადაც შეიძლება მიგველო ძნელად გასაგები სიტყვებით დამძიმებული ნაწარმოებები. თვით ფეტი თვლიდა, რომ მთარგმნელის მთავარი მიზანი მდგომარეობდა ოდნავ მაინც მიახლოებოდა გენიალურ ნაწარმოებს და მკითხველს ანდობდა თავისი ალლოთი მიეგნო ორიგინალის არსისათვის ხელოვნების საშუალებით [გაჩეჩილაძე, 1966:39].

როგორც პ. ტოპერი აღნიშნავს თავის სტატიაში „რეალიზმის ტრადიციები“ ამ პერიოდში გზას იკაფავს ე.წ. „რეალისტური თარგმანი“ და აქ უნდა იგულისხმებოდეს არა სიტყვასიტყვითი თარგმნა, არამედ დედნის „სულის“ გადმოცემა მხატვრულად სრულფასოვან თარგმანში [გაჩეჩილაძე, 1966: 38]

აქედან გამომდინარე, საჭიროდ მივიჩნიეთ შეგვედარებინა ბაირონის ლექსის “ Fill The Goblet Again : A Song” და ვ. ზოტოვის რუსული თარგმანი სახელწოდებით «Застольная Песня»: ” Fill The Goblet Again: A Song”

“Fill the goblet again! for I never before
Felt the glow which now gladdens my heart to its core.
Let us drink! –who would not? –since, through life’s varied round,
In the goblet alone no deception is found.

I have tried in its turn all that life can supply.
I have bask’d in the beam of a dark rolling eye.
I have loved! –who has not? –but what heart can declare.
That pleasure existed while passion was there?

In the days of my youth, when the hearts in its spring,
And dreams that affection can never take wing,
I had friends! –who has not? –but what tongue will avow,
That friends, rosy wine! are so faithful as thou?

The heart of a mistress some boy may estrange,
Friendship shifts with the sunbeam–thou never canst change;
Thou grow’st old–who does not? –but on earth what appears,
Whose virtues, like thine, still increase with its years?

Yet if blest to the utmost that love can bestow,
Should a rival bow down to our idol below,
We are jealous! –who is not? –thou hast no such alloy;
For the more that enjoy thee, the more we enjoy.

Then the season of youth and its vanities past,
For refuge we fly to the goblet at last;
There we find–do we not?–in the flow of the soul,
That truth, as of yore, is confined to the bowl.

When the box of Pandora was opened on earth,
And Misery’s triumph commenced over Mirth,
Hope was left,–was she not?–but the goblet we kiss,
And care not for Hope, who are certain of bliss.

Long life to the grape! for when summer is flown,
The age of our nectar shall gladden our own:
We must die–who shall not?–May our sins be forgiven,
And Hebe shall never be idle in heaven.

<https://www.poemhunter.com/poem/fill-the-goblet-again-a-song/>

«Застольная Песня»:

«Наливай, наполняй кубок светлым вином!
Сердце счастьем горит, взоры блещут огнём.
Станем пить! - Кто не пьёт? - Право, в жизни пустой
Нет печали в одной только влаге живой!

Всё узнал, испытал в буйной жизни моей;
Загорел от лучей искромётных очей;
Я любил! - кто любви не служил? - но любовь
Всё ж не так, как вино, кипятит нашу кровь.

В те весёлые дни, когда молод я был,
Много верных друзей я имел и любил!
У кого же их нет? - Изменили друзья;
Но осталась мне верною влага моя.

Счастье, дружба, любовь переменятся вдруг –
Ты один постоянен, мой нектар, мой друг!
Всё слабеет, старея - и только одно
Всё становится лучше под старость вино.

Чем мы дольше владеем подругой своей,
Тем становимся сердцем мы к ней холодней;
Но чем больше вино дорогое мы пьём,
Больше счастья, отрады находим мы в нём.

И когда посетят нас печали одни,
Утешенье найдём мы в кипучем вине:
Не в колодце глубоком - в бокале с вином
Скрыта истина в жизни и в горе земном.

И когда ящик тот был Пандорой открыт,
Где несчастий и бед рой погибельный скрыт -
В нём осталась на дне лишь надежда одна;
Но счастливым с бокалом она не нужна.

Пусть растёт и цветёт дорогой виноград:
В нём несчастий конец, в нём начало отрад.
Мы умрём, но - при смерти забыв о себе -
Если мы и вздохнем, то вздохнём по тебе! »

(Н. В Гербель, 1874:32,33)

მთარგმნელი ვ.ზოტოვი ცდილა ყურადღება გაემახვილებინა თრობით მოპოვებულ სიამოვნებაზე და მეტ-ნაკლებად მიჰყოლოდა წყარო ტექსტს. აღნიშნული საკითხი წარმოდგენილია ლექსის პირველ სტროფში, რაც ორიგინალში უფრო ექვემდებარება საკითხს, ღვინომ და თრობამ დაავიწყებინოს ის დიდი გულისტკივილი და წამიერობა რაც ვერ იპოვა საყვარელ ქალსა თუ მეგობრებში. ამას ბაირონი ხსნის იმით, რომ ხანგძლივი ურთიერთობა მეგობარ ქალთან გულს ნელ-ნელა აციებს, რაც ჰგავს ღვინის სმით გამოწვეულ განცდას, რომელიც უფრო ბედნიერებით აღავსებს ადამიანს და ხანძლივია. რუსი მთარგმნელი ვ.ზოტოვი უბრალოდ ცვლის ბაირონის აზრს და ლექსის ბოლო სტროფში ადამიანის სიკვდილის წინ ამოხვრამი მხოლოდ ღვინოზე ოცნებით ამოკვნესას გულისხმობს, მაშინ როდესაც ბაირონთან აღნიშნულ ლექსში გამოხატულია ღრმად ფილოსოფიურ-რელიგიური აზრი, რომელშიც იგულისხმება ადამიანის ცხოვრების ყველა ეტაპი, რომლის თანამდევია ღვინო, ტკბობა, როგორც თავდავიწყება და მუდმივი სატრფოსა და მეგობრებისადმი განცდილ არამყარ ურთიერთობასთან შედარებით.

რამდენადაც სიკვდილის წინ ადამიანი მიისწრაფვის რათა განიწმინდოს ცოდვებისაგან, რომელიც შეიძლება უზენაესმა სულაც არ აპატიოს.

ამდენად, რუსული თარგმანი ვერ წარმოადგენს სრულყოფილ ექვივალენტობას, ვერც ორიგინალის გარე ტექსტის ისე ქვეტექსტის თვალსაზრისით.

ქართული თარგმანი აღნიშნული ლექსისა ჩვენ ვერ მოვიძიეთ, თუმცა ბაირონის პიროვნებისა და შემოქმედებისადმი მიძღვნილ ერთ-ერთ პირველ გამოკვლევაში, რომელიც ეკუთვნის პოლიტიკოს და მთარგმნელს დ. ონიაშვილს (1883-1937) მოჰყავს ნაწყვეტი აღნიშნული ლექსიდან, რომელიც უფრო პარაფრაზია ალექსანდრე ჭავჭავაძის ლექსისა „მუხამბაზი ლათაიური“.

„ავამსოთ ისევ ღვინის ჭიქები!
მივეცეთ შვებას და სიხარულსა!
შევსვათ! ვინ არ სვამს?... ცხოვრება ცრუა;
ღვინო სჯობს ყველა კარგ მეგობარსა!...“
(*დავით ონიაშვილი, 1913:11,12*)

ზემოდასახელებული ნაწყვეტი მკითხველში იწვევს ასოციაციას ქართველი პოეტის, ალექსანდრე ჭავჭავაძის (1786-1846), ლექსიდან „მუხამბაზი ლათაიური“:

„მაშ, მოდით, ისევ ღვინითა
დრო გავატაროთ ღვინითა,
ქეიფი მაინც მოგვივა,
გოგრითა ვსვათ თუ ჩინითა!“
(*ალექსანდრე ჭავჭავაძე, 1986:125*)

ალექსანდრე ჭავჭავაძე სავარაუდოდ, იცნობდა ბაირონის პოეზიას და იქნებ ამიტომ მიუსადაგა 1832 წლის შეთქმულების ალეგორიული ფორმით გამომხატავი ლექსი. როდესაც

შეთქმულებს ღვინით თრობისაკენ მოუწოდა რათა მოსალოდნელ ბრძოლაში მედგრად შეებრძოლონ მტერს.

ბაირონის „სუფრული ლექსი“ კვლავ აყენებს ახალ ამოცანას ქართველი მთარგმნელის წინაშე, რათა გარე ტექსტის, ქვე ტექსტის გათვალისწინებით პროფესორი ინესა მერაბიშვილისეული ე.წ. „ლინგვისტური ხატი“ გათვალისწინებით მოხდეს მისი ქართველი მკითხველისათვის წყარო ტექსტის სწორი აღქმა.

რამდენადაც ი. მერაბიშვილის აზრით, სადღეისოდ, „თარგმანის თეორია გამოვიდა რა დილემის ჩიხიდან, იმის მიხედვით ზუსტად მიჰყვეს ორიგინალის ტექსტს თარგმანში, თუ თავისუფალ თარგმანს მიმართოს, თვისებრივად გადაიზარდა თარგმანის თეორიიდან თარგმანის ლინგვისტიკაში, რადგან პირველი მხოლოდ ლიტერატურათმცოდნეობის მონაპოვარს ჯერდებოდა იმ დროს, როდესაც მეორე, ანუ თარგმანის ლინგვისტიკა, თავის წინაშე უაღრესად მრავალფეროვანი და ასევე უაღრესად საინტერესო კვლევის პერსპექტივა დაინახა“ [ინესა მერაბიშვილი 2005:30]

ლიტერატურა:

1. გაჩეჩილაძე, გ. (1966): მხატვრული თარგმანის თეორიის შესავალი. თბილისი.
2. მერაბიშვილი, ი. (2005): პოეტური თარგმანის ლინგვისტიკა. თბილისი: შპს პოლიგრაფი.
3. ონიაშვილი დ. (1913): ბაირონიზმი და მსოფლიო მწუხარება. გორი: დ.მაჭავარიანის სტამბა.
4. ჭავჭავაძე ა., თხზულებები, თბილისი, 1986.
5. Гербель Н. В.(1874): Сочинения Лорда Байрона, в переводах русских поэтов. Том Первый. Санкт -Петербург.
6. <https://www.poemhunter.com/poem/fill-the-goblet-again-a-song/>

Tinatin Sikharulidze

Javakhishvili Tbilisi State University

Supral poems in Literature (Byron, Al. Chavchavadze) and in Music (Metkhoveni, Verdi)

Abstract

Drinking verse songs in the literature (Byron, Aleksander Chavchavadze) and in the music (Beethoven, Verdi)

The origins of Drinking verse songs date back to the ancient era, which meant experiencing drinking and a joyful song. A prominent Greek lyric poet Alcaeus was the first figure who composed “Drinking Songs” (“Scolions”); he tried to seek the way how to alleviate grief of being defeated in the political arena; taking wine was the only way to feel a sense of relief from despair. Drinking songs were popular in Europe before the spread of

Christianity, when drunkenness and its apology were considered morally deficient. Revolutions and complicated socio-political events in Europe and strive for alcoholism of the mid-eighteenth century encouraged the establishment of the "Société des observateurs de l'homme" in Paris at the end of the 18th century. At that period, the drinking verse songs appeared.

The theme of Scottish folk songs developed with famous English poets and European composers. This one became especially popular after the release of Ludwig van Beethoven's collection of Scottish poems (published in 1818 in Edinburgh and in 1822 in Germany). The collection was intended for musical works. It also included a few drinking songs. One of the works is Beethoven's "Music, Love and Wine" (lyrics by William Smith), which was translated into many languages and became one of the most popular songs in Europe. Probably that is why Verdi's opera "La Traviata" appeared on the stage of the ball-masquerade as well.

One verse written by the English Romantic poet George Gordon Byron (1788-1824), "Oh, Had My Fate Been Join'd With Thine" was added to the same collection, in which the poet expressed his feelings for being away from his girlfriend, and the feelings were compared to alcohol addiction. Wine enables us to perceive the environment differently. At this time, a person forgets everything and all around him looks better. Because of the political vicissitudes that Byron suffered severely and what became the excuse for his subsequent departure from England forever; both a feeling of utter despair and betrayal of his beloved and friends were kept in the poet's soul and the only relief the poet found was wine to ease. In addition, Byron also wrote the "Drinking song" named "Fill The Goblet Again" in 1809.

Scottish verse songs formed the basis of a collection of Scottish songs by the great German composer Ludwig van Beethoven in Edinburgh (1818), which included Scottish drinking songs, one of which formed the basis of popular musical works in Europe.

A 19th- century verse by Aleksander Chavchavadze (1786-1846) named "Mukhambazi Lataiuri", which again belongs to the type of drinking song, has been the subject of research by literary critics for almost a century.

The present article is dedicated to the popularity of drinking songs in Europe including its origins and an attempt to study its actualization.